

25. П'ятковська Т. Концепти української ментальності в мовному дискурсі паремій. *Рідний край*. 2014. № 1. С. 94–97.
26. Селіванова О.О. Проблеми концептуального моделювання в сучасних мовознавчих студіях. *Лінгвістичні студії*. 2006. Вип. 2. С. 7–13.
27. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
28. Слюніна О.В. Концепт земля в українській мовній картині світу: лінгвокогнітивне осмислення. *Лінгвістика*. 2009. № 31 (16). С. 159–169.
29. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва, 1997. С. 40–43
30. Стернин И.А. Методика исследования структуры концепта. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики* / под ред. И.А. Стернина. Воронежский государственный университет, 2001. С. 58–65.
31. Ужченко В.Д., Фразеологія сучасної української мови : навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 494 с.
32. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. Нью-Йорк, 1991. 175 с.
33. Шуляк С. Лексична інтерпретація концепту земля у поезії Євгена Гуцала. *Вісник Львівського університету*. 2004. Вип. 34. Ч. II. С. 249–253.
34. Юркевич П.Д. Серце і його значення в духовному житті людини, згідно вчення слова Божого. *Вибране*. Київ : Абрис, 1993. С. 73–115.
35. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. Мюнхен, 1993. 217 с.

УДК 81'373.46:004

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.18.8>

## ЯВИЩЕ ПОЛІСЕМІЇ У СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ

### THE PHENOMENON OF POLYSEMY IN THE SYSTEM OF UKRAINIAN COMPUTER TERMS

Ментинська І.Б.,

[orcid.org/0000-0001-7939-0010](https://orcid.org/0000-0001-7939-0010)

старший викладач кафедри української мови

Національного університету «Львівська політехніка»

У статті проаналізовано явище полісемії в українській комп'ютерній терміносистемі та простежено тенденції її розвитку. Розглянуто основні типи термінологічної полісемії та виявлено особливості її прояву. Актуальність статті зумовлена потребою впорядкувати та стандартизувати галузеву терміносистему, що вимагає насамперед ґрунтовного вивчення різних типів семантико-парадигматичних відношень між її компонентами, одним із яких є явище полісемії. Щоб досягти мети, було зреалізовано такі завдання: описано явище полісемії в українській комп'ютерній термінології, визначено типи взаємовідношень між значеннями полісемійних комп'ютерних термінів, виявлено їхню продуктивність.

У термінології, як і в літературній мові, моносемія терміноодиниць тривалий час не зберігається, з інтенсивним розвитком науки та техніки виникають нові поняття, котрі потребують називання, для цього використовують загальноживане слово або термін іншої галузі, тоді раніше відома лексема набуває нового значення і стає моносемною. Структура такої лексеми містить сукупність значень і вживань, утворює певну систему взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів. Розщеплення значень терміна характерне для семантичних явищ полісемії й омонімії.

Вивчення явища багатозначності засвідчує, що вона властива українській комп'ютерній терміносистемі, виокремлено такі три типи полісемії: внутрішньосистемну, зовнішньосистемну, міжсистемну. Вагомою причиною розвитку багатозначності термінів є еволюція поняття, що зумовлює виникнення нових значень і відтінків. Внутрішньосистемна полісемія хоч і стає засобом мовної економії, однак є небажаним явищем, оскільки ускладнює наукову комунікацію. Найпродуктивнішою є міжсистемна полісемія, за якої для номінації комп'ютерних явищ, пристроїв, процесів переосмислюють різногалузеві терміни, і навпаки, комп'ютерні терміни активно поповнюють галузеві терміносистеми. Зауважуємо взаємодію та взаємовплив одиниць різних терміносистем, коли тлумачення того чи того поняття переносять на уявлення про поняття іншої фахової галузі, таким чином, відбувається перенесення наукової думки з однієї галузі в іншу. Полісемія у галузевій терміносистемі вказує на її розвиток відповідно до мовних принципів і законів, тому таке явище продовжує існувати.

**Ключові слова:** комп'ютерна терміносистема, полісемія, типи семантичних зв'язків, семема, сема, архісема.

The article analyzes the phenomenon of polysemy in the Ukrainian computer terminology system and traces the trends of its development. The main types of terminological polysemy are considered and the peculiarities of its manifestation are revealed. The relevance of the article is due to the need to streamline and standardize the field of terminology, which

requires first of all a thorough study of different types of semantic-paradigmatic relationships between its components, one of which is the phenomenon of polysemy. To achieve this goal, the following tasks were implemented: the phenomenon of polysemy in Ukrainian computer terminology was described, the types of relationships between the meanings of polysemous computer terms were identified, and their productivity was identified.

In terminology, as in literary language, the monosemia of terminological units is not preserved for a long time, with the intensive development of science and technology there appear new concepts that require naming, using a common word or term of another field, then the previously known token acquires a new meaning and becomes monosemic. The structure of such a token contains a set of meanings and uses, forms a certain system of interconnected and interdependent elements. The splitting of the meanings of the term is characteristic of the semantic phenomena of polysemy and homonymy.

The study of the phenomenon of ambiguity shows that it is inherent in the Ukrainian computer terminology, the following three types of polysemy have been identified: intrasystemic, extrasystemic, intersystemic. An important reason for the development of ambiguity of terms is the evolution of the concept, which leads to the emergence of new meanings and shades. Although intrasystem polysemy becomes a means of language economy, it is undesirable because it complicates scientific communication. The most productive is intersystem polysemy. For the nomination of computer phenomena, devices and processes diversified terms are reconsidered and vice versa computer terms are actively replenishing branch terminologies. We notice the interaction and interplay units of different terminologies units, when the interpretation of a concept is transferred to the idea of another branch, thus transferring scientific thought from one branch to another. Polysemy in the branch terminology system indicates its development in accordance with linguistic principles and laws, and therefore such a phenomenon continues to exist.

**Key words:** computer terminology, polysemy, types of semantic connections, semema, sema, archisema.

**Постановка проблеми.** Зростання ваги наукової лексики у сучасному технократичному суспільстві актуалізує давню проблему мовознавства: наскільки наукова мова зазнає впливу загальномовних процесів і чи варто говорити про якісь особливі характеристики термінів порівняно із загальномовними одиницями. Осмислення системних зв'язків між термінами у різних сферах науки, вивчення особливостей семантичних відношень між терміноодиницями сприяє глибшому розумінню специфіки мовних процесів загалом. Загальномовні процеси, безумовно, характерні для термінології; явища синонімії, антонімії, полісемії, омонімії, притаманні загальномовній лексиці, трапляються й у терміносистемах, де вимогою є точність описування наукових і технічних понять. Однозначність є обов'язковою характеристикою терміна, а також стає визначальною під час упорядкування та стандартизації будь-якої галузевої терміносистеми, проте на практиці спостерігаємо, що такі семантичні явища є досить поширеними, зокрема полісемія.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Визначенню ролі полісемії у формуванні терміносистем сучасного мовознавства присвячено низку наукових досліджень. Д. Лотте, окресливши проблему багатозначності терміна, зауважив, що явище полісемії в термінології спричиняє неточність, тому варто, якщо це можливо, усувати багатозначність термінів [1, с. 18–20]. Л. Лисиченко стверджує, що полісемія забезпечує одну з важливих вимог до мови як до знакової системи – за допомогою мінімальної кількості знаків передавати максимальну інформацію [2, с. 22]. Н. Нікуліна, досліджуючи полісемантичні відношення в межах транспортної термінологічної

мегасистеми, зазначає: «Мова науки не може бути замкненою системою, полісемічні відношення виникатимуть і далі, а тому вимогу однозначності терміна може бути зrealізовано лише в межах певної терміносистеми» [3, с. 96–99]. З. Куньч, Л. Харчу, аналізуючи багатозначні лексеми української електроенергетичної термінології, вважають, що розвиток будь-якої галузевої терміносистеми відбувається відповідно до мовних законів, а явище полісемії є природним і закономірним, і далі додають, що усунути багатозначність електроенергетичного терміна практично неможливо [4, с. 22]. Отож більшість науковців [1–4] визнають існування явища полісемії у термінології, незважаючи на традиційний погляд про його небажаність у терміносистемі. У термінології, як і в літературній мові, моносемія терміноодиниць тривалий час не зберігається, з інтенсивним розвитком науки й техніки виникають нові поняття, що потребують називання, для цього використовують загальномовжане слово або термін іншої галузі, тоді раніше відома лексема набуває нового значення і стає моносемною. Структура такої лексеми містить сукупність значень і вживань, утворює певну систему взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів. Розщеплення значень терміна характерне для семантичних явищ полісемії й омонімії. Ефективні шляхи розмежування омонімів і полісемантів у лексиці пропонує М. Вакуленко: омонімними слід вважати лише різні за походженням слова, тоді як наявність будь-яких зв'язків між одиницями у плані змісту (за характером мотивованості значень, за взаємозв'язком значень у структурі слова, за типом протиставлення значень) вказує на їхню полісемійність [5, с. 42].

Ф. Нікітіна акцентує, що вагомою причиною виникнення полісемії є синтез наук, перетин їх окремих галузей [5, с. 9], а Н. Ляшук виокремлює такі причини полісемії: 1) зміну наукової парадигми в мовознавстві, що зумовлює схильність вчених упроваджувати нові терміни без достатнього обґрунтування; 2) процес термінологізації, адже значна частина лінгвістичних термінів побудована на загальноновживаній лексиці; 3) функціонування терміна, який постійно розвивається за рахунок постійного прирощення нового знання у дискурсі [6, с. 101–119].

У дослідженні підтримуємо думку І. Шматко, котра розглядає полісемію як відношення між значеннями лексичної одиниці, які мають спільний семантичний компонент (сему) і між якими наявний семантичний зв'язок, а полісемантами вважає лексико-семантичні варіанти слова, утворені на основі спільної семи, тобто семантична структура такої мовної одиниці складається із двох і більше семем (значень) [7, с. 75–82].

**Постановка завдання.** Актуальність дослідження зумовлена потребою подальшої систематизації та опису стрімко зростаючого емпіричного масиву, зокрема в комп'ютерній сфері. Об'єкт дослідження – українська комп'ютерна термінологіка. Метою дослідження є вивчення явища багатозначності в українській комп'ютерній терміносистемі, що передбачає виконання таких завдань: виявити типи полісемії у комп'ютерній галузі; проаналізувати тенденції її розвитку; установити чинники, що її зумовили. Для досягнення мети використано комплекс загальнонаукових і лінгвістичних методів, серед яких аналіз і синтез, метод суцільної вибірки, описовий метод, структурний метод, який представлений компонентним аналізом, аналіз словникових дефініцій, кількісний аналіз. Збір матеріалу із джерел дослідження реалізовано за методом суцільної вибірки. Залучення описового методу дало змогу класифікувати й узагальнити мовні факти.

**Виклад основного матеріалу.** Під час аналізу лексикографічних джерел виявлено 300 терміноодиниць від загальної кількості 3 400 термінів. Із 300 усіх полісемних термінних одиниць за кількістю зафіксованих значень розрізняємо 158 термінів ( $\approx 52\%$ ), що мають два значення, напр.: *дулекс*, 85 термінів ( $\approx 28\%$ ) з трьома значеннями, напр.: *дамп*, 42 терміни з чотирма значеннями ( $\approx 14\%$ ), напр.: *домен*; з п'ятьма значеннями 25 термінів ( $\approx 8,3\%$ ), напр.: *ідентифікатор*, шістьма значеннями 11 термінів ( $\approx 3,6\%$ ), напр.: *індекс*; сімома 4 терміни ( $\approx 1,3\%$ ), напр. *операція*; вісьмома значеннями 6 термінів ( $2\%$ ), напр.: *ком-*

*понент*; дев'ятьма значеннями 3 терміни ( $1\%$ ), напр.: *модуль, кластер*.

Отже, явище полісемії для досліджуваних термінів є поширеним на різних етапах становлення української комп'ютерної термінології. Наприклад, «Енциклопедія кібернетики» (1973 р.) фіксує термін *штучний розум* у трьох значеннях: 1) *штучно створена система довільної природи, призначена розв'язати складні задачі широкого класу*; 2) *термін штучний розум використовують для позначення класу автоматизованих технічних систем, які реалізують операції сприйняття, зберігання, переробки інформації*; 3) *галузь наукових досліджень і проблем, пов'язаних з побудовою систем зазначеного типу* [9, с. 569]. У словнику з інформатики (2010 р.) кодифіковано два значення: *штучний інтелект* – 1) *розділ інформатики, що вивчає можливість забезпечення розумних міркувань і дій за допомогою обчислювальних систем та інших пристроїв штучного походження*; 2) *напрямок наукових досліджень і поняття, що описує «здатність обчислювальної машини моделювати процес мислення за рахунок виконання функцій, які звичайно пов'язують з людським інтелектом»*. [10, с. 598]. У сучасному онлайн-словнику ІТ-слівнику [11] засвідчено лише одне значення терміна *штучний інтелект* (*ШІ, англ. artificial intelligence, AI*) – *розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, що базується на формалізації проблем та завдань, які подібні до дій, що виконує людина*. (Проте Вікіпедія, крім значення 'розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики' кодифікує *штучний інтелект* – *здатність інженерної системи (англ. engineered system) здобувати, обробляти та застосовувати знання та вміння* [12]). Як бачимо, у процесі функціонування названа лексема модифікувала назву й поступово зазнала змін в бік звуження значення, залишивши семему 'розділ науки', тобто прямує до однозначності.

У лексикографічних джерелах спостерігаємо *внутрішньосистемну* багатозначність, яка на думку багатьох науковців [1–3; 5; 7; 8] є небажаною. До такого типу полісемії належать терміни, кожне зі значень яких наявне всередині української комп'ютерної терміносистеми, такі терміни-полісеманти найчастіше є двозначними. Так, наприклад, термін *користувач* (*user*) вживають на позначення: 1. людини або юридичної особи, що застосовує обчислювальну систему або програмний засіб (застосування); 2. модуль програми або процес, що використовують засоби, які надає інший модуль або процес

[10, с. 393]. Внутрішньосистемна полісемія цих термінів виникла внаслідок метонічного перенесення найменувань 'людина' – 'засіб'. Для досліджуваної терміносистеми метонімічне перенесення найменувань як вияв внутрішньосистемної багатозначності спостерігаємо також тоді, коли відбувається перенесення:

'сукупність засобів – засіб', напр.: *інтерфейс* – 1. сукупність засобів і правил, що забезпечують логічну або фізичну взаємодію пристроїв цифрових обчислювальних систем або програм; 2. блок, що встановлюють в цифрові апарати, служить для зв'язку з комп'ютером [10, с. 457].

'структура' – 'об'єкт', напр.: *описувач (descriptor) (ПК)* вживають на позначення 1. структури даних, яка в унікальний спосіб описує апаратний пристрій або програмну функцію. 2. (Прогр.) Інформаційний об'єкт, що зберігається в пам'яті, вказуючи, в якому вигляді запам'ятовуються ті або інші дані [10, ];

'організація' – 'особа', напр.: *провайдер (provider)* 1. Організація, що працює на ринку забезпечення користувачів тими або іншими інформаційно-комп'ютерними сервісами (послугами). 2 Особа, яка веде (підтримує) інформаційні ресурси [10, с. 488];

'пристрій' – 'частина комп'ютера' – 'програма', напр.: *процесор (processor)* 1. (ІТ) Апаратний пристрій для виконання програм. Функціональна частина цифрової обчислювальної системи, призначена для оброблення даних та інтерпретації програм. 2. Центральний процесор. Частина комп'ютера, що безпосередньо виконує машинні команди, з яких складаються програми. Містить реєстровий файл, пристрій керування, пристрій керування пам'яттю, арифметико-логічний пристрій та деякі інші блоки. 3 Програма, що обробляє дані певного типу [10, с. 501].

Матеріали дослідження термінів української комп'ютерної терміносистеми дають змогу стверджувати, що внутрішньосистемна полісемія ґрунтується на тому, що зміст деяких понять містить ознаки, які одночасно належать до кількох поняттєвих категорій. Унаслідок метонічного перенесення розширюється значення моносемного терміна. Власне такий тип полісемії спричинює найбільше проблем у терміносистемі, оскільки порушує одну з найважливіших вимог до термінів – однозначність у межах одного термінного поля. Н. Ляшук пропонує усунути цю проблему шляхом уніфікації терміна тобто подання поряд із концептуальною багатозначністю терміна його дефінітивно випрацьованого поняття [7, с. 119].

Варто виокремити також *зовнішньосистемну* полісемію, що часто зауважуємо у лексикографічних працях, суть котрої полягає у паралельному вживанні терміна поза межами досліджуваної терміносистеми. Такі терміни-полісеманти зберігають тісний зв'язок із загальноновживаним словом. Зазначений тип полісемії представлено в українській комп'ютерній терміносистемі значною кількістю прикладів, оскільки досліджувана термінолексика як одна із найсучасніших лексичних систем твориться внаслідок удосконалення й освоєння докільля на основі вже відомих слів. Наприклад, терміноодиниця *миша* 'невеликий допоміжний пристрій для введення до комп'ютера інформації' і 'невелика тварина родини мишачих' [10]; *контейнер* 'сутність, призначена для вміщення і зберігання інформації' і 'місткість для зберігання будь-чого' [10]; *ключ* 'секретний параметр, що використовують для шифрування та дешифрування повідомлення' й 'інструмент для відкриття замків тощо' [10]; *вікно* 'візуально окрема область екрана з певним інтерфейсом користувача' й 'отвір для світла й повітря у стіні приміщення' [10]. Як бачимо, зовнішньосистемні полісеманти мають загалом незмінне семантичне ядро, однак різняться периферійними семами. Аналізуючи семантичну структуру таких багатозначних одиниць, спостерігаємо, що зовнішньосистемна полісемія виникає внаслідок вторинної номінації, зокрема термінологізування значень загальноновживаних слів. Зовнішньосистемні полісеманти за частиномовною належністю представлені переважно іменниками, проте зауважуємо й дієслова: *запам'ятати* 'фіксувати інформацію' і 'фіксувати в пам'яті'; *копіювати* 'відтворювати що-небудь за допомогою спеціального обладнання, засобів' і 'робити копію (у 1 знач.) з чого-небудь'. Процес детермінологізування як вияв зовнішньосистемної полісемії менш характерний для досліджуваної термінології. Проте у тексті роману Л. Костенко «Записки...» спостерігаємо функційні детермінологізми (вживання терміна в прямому значенні поза межами його термінного поля): «це з *іншого файла*», «*щось так інстальюється*»; лексико-семантичні детермінологізми (терміни частково втрачають дефінітивність) комп'ютерної галузі: «*На моніторі свідомості хочу малювати щось красиве і добре*» «*файли моєї пам'яті*», «*я ... запрограмований на щось інше*» [13] – отже, нове значення утворилося на основі вторинної метафоричної номінації (перенесення назви за подібністю). Як зазначає З. Куньч, використання комп'ютерного детермінологізма сприяє матеріалізації в уяві читача того

чи того поняття і стає своєрідним засобом образності [14, с. 102]. Проаналізовані приклади дають змогу простежити складні семантичні процеси взаємодії українського комп'ютерного терміна поза галузевою системою.

Також розрізняємо *міжсистемну* полісемію, що виникає внаслідок процесу переміщення терміна з однієї галузі знань до іншої або зміни сфери вживання (*ретермінологізація*). Полісеманти зберігають у своїх семемах спільну ознаку.

Джерелом міжсистемної полісемії можуть бути як чужомовні, так і власне українські терміни. Міжсистемне переміщення термінів спостерігаємо не лише у споріднених галузях знань, а й між термінологією математичних, радіо-технічних, технічних і суспільно-природничих, біологічних, філологічних наук. Наприклад, комп'ютерний термін *фрейм* [кадр] (frame) має 4 значення, одне з них: 'засіб мови HTML, що допускає можливість розбиття екрана вебсторінки на частини'; у галузі штучного інтелекту означає: 'уніфікований універсальний носій даних для зберігання інформації, що належить до галузі моделювання подання знань про Всесвіт у теорії мислення людини і штучного інтелекту'; термін галузі телекомунікації: 'порція або блок даних фіксованого формату, що передається по каналу зв'язку і містить керівну інформацію'. Потенційну сему *кадр* переосмислюють у всіх значеннях і зберігають модифіковано *порція, частина*.

*Адаптер* – комп'ютерний термін 'пристрій для зв'язку комп'ютера з периферійними приладами' [10, с. 248]; термін електротехніки 'пристрій для перетворення електричних сигналів або напруги живлення' [10, с. 248], перемістившись із галузі електротехніки в комп'ютерну сферу, зберігає архісему *пристрій* і довантажується диференційними семемами.

Спостерігаємо також міжсистемну полісемію термінів, що перебувають на периферії комп'ютерного термінного поля. Наприклад, *синтаксис* у лінгвістиці вивчає 'способи з'єднання слів (і їхніх форм) у словосполучах і реченнях, а також з'єднання речень у складні речення. Розділ граматики, що вивчає цю частину мовної системи'; у програмуванні – 'набір формальних правил, призначений для запису речень мови програмування або команд операційної системи' [10, с. 518]. Термін *синтаксис*, перемістившись до комп'ютерної терміносистеми, зберіг спільну сему 'з'єднання', у новому мовному середовищі відбулася актуалізація значення *набір формальних правил*, термін конкретизується *для запису речень* або *для команд операційної системи; віру-*

*соносій* – у біології: 'живий організм, у якому живуть і розмножуються віруси'; комп'ютерний термін 'програма або носій інформації (жорсткий диск, дискета і т. ін.), заражені комп'ютерними вірусами', термін виникає за аналогією з біологічним терміном [15], на основі переосмислення семи *організм*, унаслідок чого надано властивостей живих організмів комп'ютерним пристроям, в обох термінах наявна імпліцитна семема *носій вірусу*. За нашими спостереженнями, біологічна галузь також поповнюється комп'ютерними термінами. Як слушно зауважує М. Кухарчишин, стрімкий розвиток інформаційних технологій спричинив активне зростання так званих комп'ютерних метафор у багатьох галузях науки [16, с. 108–111]. Наприклад, термін *сайт* 'місце в інтернеті, яке визначається своєю адресою (URL), має свого власника і містить вебсторінки, об'єднанні спільним змістом' [11] в біології має два значення 1) 'найменша ділянка гена, яка незалежно від інших ділянок здатна мутувати і рекомбінуватися'; 2) 'ділянка амінокислотної послідовності, яка забезпечує функцію молекулярного впізнавання' [16, с. 496]. Ці полісеманти об'єднані інтегральною семемою '*місце розташування*'. Як і комп'ютерній галузі, так і галузі біології термін *сайт* вступає в родо-видові зв'язки, за словами дослідниці М. Кухарчишин, стає центром розчленованих номінацій: *мембранний, сайт впізнавання, сайт заміщення, сайт генетичний* (біологічні терміни); *персональний, комерційний, вірусний, рекламний* (комп'ютерні терміни).

Деякі терміни демонструють внутрішньосистемну, зовнішньосистемну й міжсистемну полісемію: так термін *аргумент* у науці загалом означає 'судження (або сукупність суджень), побудоване на наукових фактах, що наводять як доказ істинності іншого судження більш високого порядку (теорії, закону, концепції та ін.)', у програмуванні – 'значення або адреса, передані процедурі або функції в момент виклику' та 'зв'язок (посилання), певний для деякого параметра, що дозволяє зв'язування екземпляра', а в математиці – 'деяка незалежна, змінна величина, від значення якої залежать значення функції' [10, с. 255]. Зауважуємо змішаний тип полісемії, або радіально-ланцюжковий, тобто в семантичній структурі слова можна виявити й ланцюгові (згідно з яким наступне значення розвивається з попереднього, іноді відрізняється від початкового, утворюючи ніби смисловий ланцюг), і радіальні (початкове значення можна представити у вигляді центру, від якого відходять радіуси вторинних, похідних значень) зв'язки. Із загальнонаукового терміна *аргумент* шляхом переосмислення

розвинулося значення комп'ютерного терміна, з якого завдяки диференційній семі 'зв'язок' розвинувся внутрішньосистемний термін *аргумент*, таким чином простежуємо розвиток похідних значень ланцюговим шляхом. Тип радіальної полісемії маємо у випадку виникнення математичного терміна, значення якого розвинулося безпосередньо з початкового значення (тобто від загальнонаукового) не залежить від попереднього похідного, завдяки імпліцитній семемі 'причинно-наслідкові зв'язки'.

**Висновки.** Вивчення явища багатозначності засвідчує, що полісемія властива українській комп'ютерній терміносистемі, виокремлено три типи полісемії: внутрішньосистемну, зовнішньосистемну, міжсистемну. Вагомою причиною розвитку багатозначності термінів є еволюція

поняття, що зумовлює виникнення нових значень і відтінків. Внутрішньосистемна полісемія хоч і виступає засобом мовної економії, однак є небажаним явищем, оскільки ускладнює наукову комунікацію. Найпродуктивнішою є міжсистемна полісемія, за якої для номінації комп'ютерних явищ, пристроїв, реалій переосмислюють різногалузеві терміни, і навпаки, комп'ютерні терміни активно поповнюють галузеві терміносистеми. Зауважуємо взаємодію та взаємовплив одиниць різних терміносистем, коли тлумачення того чи того поняття переноситься на уявлення про поняття іншої фахової галузі, таким чином відбувається перенесення наукових ідей з однієї галузі в іншу. Полісемія у галузевій терміносистемі вказує на її розвиток відповідно до мовних принципів і законів, тому таке явище продовжує існувати.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. *Вопросы теории методики*. Москва : Наука, 1961. С. 18–20.
2. Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української мови. Харків : Вища школа, 1977. 114 с.
3. Нікуліна Н. Явище полісемії в термінознавстві (на матеріалі транспортної термінологічної мегасистеми). *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія «Проблеми української термінології»*. 2016. № 842. С. 96–99.
4. Куньч З.Й., Харчук Л.В. Полісемія в українській електроенергетичній термінології. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія «Проблеми української термінології»*. 2016. № 842. С. 77–81.
5. Вакуленко М.О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 361 с.
6. Нікітіна Ф.О. Семантичні та словотворчі проблеми сучасної термінології. Київ : Вища школа, 1978. 30 с.
7. Ляшук Н.А. Причини виникнення концептуальної багатозначності лінгвістичних термінів. *Термінологічний вісник*. 2011. Вип. 1. С. 101–119.
8. Шматко І. Полісемія в українській бджільницькій термінології. *Українська мова*. 2014. № 2. С. 75–82.
9. Енциклопедія кібернетики. Київ, 1973. 592 с.
10. Тлумачний словник з інформатики. Дніпро : Нац. гірнич. ун-т, 2010. 600 с.
11. іт.словник.укр/index. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
12. Костенко Л. Записки українського самашедшого. Вид-во «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». 417 с.
13. Куньч З. Детермінологізація як механізм художньої образності (на матеріалі роману Ліни Костенко «Записки українського самашедшого»). *Термінологічна актуалізація української мовної дійсності* : монографія. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2020. 232 с.
14. Словник української мови онлайн. URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=14715&page=479>
15. Кухарчишин М.І. Семантична деривація в українській біологічній термінології : дис. ... канд. філол. наук ; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2021. С. 108.
16. Словник української біологічної термінології. Київ : КММ, 2012. 744 с.